

УДК 351:316.44:616-036

DOI <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2024.2.13>

Харечко Дмитро Олексійович,

кандидат наук з державного управління,

доцент, докторант

Національного університету «Львівська політехніка»

ORCID ID: 0000-0002-9555-2363

РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ У ПЕРІОД СУСПІЛЬНИХ І ПОЛІТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ В ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ

IMPLEMENTATION OF STATE SOCIO-ECONOMIC POLICY IN THE PERIOD OF SOCIAL AND POLITICAL TRANSFORMATIONS IN EUROPEAN COUNTRIES

У статті визначено, що соціальна нерівність та економічні труднощі стали серйозною проблемою для багатьох країн, включаючи багато європейських. Трансформація категорії середнього класу може мати значний вплив на соціально-політичну ситуацію, оскільки середній клас часто виступає як стабілізуючий фактор у суспільстві. Важливо пам'ятати, що велика частина державної політики і суспільства в цілому є результатом складної взаємодії різних факторів, включаючи політичні рішення, громадську думку, культурні та історичні тенденції. Вирішення проблем соціальної нерівності та економічних труднощів вимагає комплексного підходу та спільних зусиль з боку органів державної влади, громадськості та бізнесу.

З'ясовано, що Україна переживає несприятливий та важкий період, який супроводжується важкими економічними реформами, часто корупцією і політичною нестабільністю та величезною загрозою для життя та свобод українців. Одним з ключових завдань на сучасному етапі є зміцнення правової держави та створення сприятливих умов для розвитку бізнесу та економічного зростання. Також важливою є підтримка соціального захисту населення, зокрема за допомогою розвитку системи медичного та освітнього забезпечення, підвищення рівня життя та рівних можливостей для всіх громадян. Успіх у вирішенні зазначених викликів вимагає постійних зусиль, відповідальності та співпраці всіх суспільних секторів. Україна, як і інші країни, стикається з викликами, пов'язаними з кризою в системі демократії західного типу.

Доведено, що ключовим завданням для України є зміцнення демократичних інститутів, суспільно-політична стабільність та забезпечення соціальної справедливості. Дана стратегія може вимагати впровадження реформ у судовій та правоохоронній системах, підвищення прозорості в управлінні та залучення громадян до участі в прийнятті рішень. Сучасна політика, як і раніше, багато в чому страждає недостатністю, незбалансованістю та залишається недоторканою і в умовах розвитку мережевого суспільства та цифрових технологій.

Обґрунтовано, що надмірний рівень соціально-економічної нерівності позбавляє суспільство такої необхідної йому динаміки розвитку та оновлення суспільного благополуччя населення. Найважливіша проблема пов'язана із соціально незбалансованою державною соціально-економічною політикою в галузі розподілу доходів та багатства, вона полягає в тому, що надмірність соціальної нерівності має негативний вплив на динаміку суспільно-політичного розвитку. Якщо нерівність перебуває поза рамками соціальної ефективності, це стримує мобільність суспільства як важливого чинника його ефективної суспільно-політичної трансформації.

Ключові слова: політична трансформація, етап, європейські країни, період, реалізація, державна соціально-економічна політика, суспільство.

The article determined that, as of today, social inequality and economic difficulties have become a serious problem for many countries, including many European ones. The transformation of the middle class can have a significant impact on the socio-political situation, as the middle class often acts as a stabilizing factor in society. It is important to remember that much of politics and society as a whole is the result of a complex interaction of various factors, including political decisions, public opinion, cultural and historical trends. Addressing social inequality and economic hardship requires a comprehensive approach and joint efforts by governments, the public and business.

It was found that Ukraine is going through an unfavorable and difficult period, which is accompanied by difficult economic reforms, corruption and political instability and huge threats to the lives and freedoms of Ukrainians. One of the key tasks at the current stage is strengthening the rule of law, fighting corruption, and creating favorable conditions for business development and economic growth. It is also important to support the social protection of the population, in particular through the development of the system of medical and educational support, raising the standard of living and equal opportunities for all citizens. Success in solving these challenges requires constant efforts, responsibility and cooperation of all public sectors.

Ukraine, like other countries, faces challenges related to the crisis in the system of Western-style democracy. It has been proven that the key task for Ukraine is to strengthen democratic institutions, fight corruption and ensure social justice. This may require the introduction of reforms in the judicial and law enforcement systems, increased transparency in governance, and the involvement of citizens in decision-making. Therefore, the system of protection of social and political rights of citizens needs deep reformation. Modern politics, as before, suffers from insufficiency and imbalance in many ways and remains untouched even in the conditions of the development of the network society and digital technologies.

It is substantiated that the excessive level of socio-economic inequality deprives the society of such necessary dynamics of development and renewal of the social well-being of the population. The most important problem is related to the socially unbalanced policy in the field of income and wealth distribution, it consists in the fact that the excess of social inequality has a negative impact on the dynamics of socio-political development. If inequality is outside the framework of social efficiency, it restrains the mobility of society - an important factor in its positive transformation.

Key words: *political transformation, stage, European countries, period, implementation, state socio-economic policy, society.*

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. Високий рівень соціальної нерівності відображається на суспільному благополуччі, збільшуючи рівень бідності та послаблюючи соціальну згуртованість. Соціальна нерівність феномен природний і невикорінний, боротьба з ним позбавлена сенсу, але державне регулювання можливе і необхідне. Органи державної влади зобов'язані тримати це питання під контролем і здійснювати необхідні дії, брати до уваги при формуванні та реалізації політики, бо, торкаючись становища та благополуччя людей, ця проблема фундаментальна.

Зазначене послаблює потенціал для розвитку, знижуючи інвестиції в людський капітал, що ставить під загрозу зростання продуктивності праці. Зростаюча нерівність надає додатковий тиск на державні соціальні бюджети у зв'язку з необхідністю посилення соціальної підтримки мало-забезпеченим групам. В політичному контексті один з головних аспектів полягає у тому, що високий рівень соціальної нерівності знижує рівень довіри до політичних інститутів з усіма такими, що впливають з цього наслідками для розвитку суспільства, а стратегічний аспект залишається слабкою ланкою державної соціально-економічної політики.

Аналіз останніх досліджень, в яких започатковано розв'язання проблеми та визначення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячена стаття. Аналіз соціально-економічних і суспільно-політичних проблем, що визначає вибір пріоритетів, є найважливішим аспектом при формуванні державної політики в соціально-економічній сфері. Необхідно враховувати також, що державна політика не може бути соціально нейтральною, вона формується і проводиться в інтересах певної частини суспільства, більшої або меншої. Сучасна практика свідчить, що проблеми розвитку демократії та забезпечення безпеки суспільства та його благополуччя, так само як зрос-

тання економічної ефективності носять конфліктний характер.

Метою сучасної державної соціально-економічної політики європейських країн є знайти ефективний баланс у рамках сукупності життєво важливих, але нерідко суперечливих цілей. Зазначене пов'язано з тим, що політична реальність зазвичай зводиться до того, щоб справлятися з поточними проблемами середньострокового характеру, які ставлять під питання, а часом й істотно трансформують продумані стратегії та плани. Крім того, громадянське суспільство постійно стикається з різними соціально-економічними проблемами та диспропорціями в розподілі маючи обмежені ресурси у період політичних трансформацій.

Мета статті полягає в обґрунтуванні формування та реалізації державної соціально-економічної політики у контексті трансформаційних процесів у суспільствах європейських країн на сучасному етапі.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Помірний рівень соціальної нерівності сприяє зростанню політичних прав та політичної участі громадян, розширюю простір демократії. І у зв'язку зі зниженням ефективності соціально-економічної трансформації політики, демократія в Європі, як і раніше, розглядається головним чином з погляду виборного представництва, а не політичної участі. Крім того, представництво на європейському рівні непрозоре, а на національному рівні часто дискредитоване, це поєднується з падінням ефективності та кризою політичного управління, значна частина громадян в ЄС висловлює сумнів у спроможності влади проводити політику на основі справедливості та професійної відповідальності.

Ефективна державна соціально-економічна політика в умовах сучасного суспільства передбачає мистецтво соціального маневрування, коли виробляється сукупність заходів, побудованих на

адекватній оцінці соціальної ситуації та соціальної оптимізації політичних рішень, з урахуванням динаміки та рівня доходів різних груп населення. Одним із основних показників ефективності виявляє стан сфери зайнятості, бо вона в першу чергу визначає соціальний добробут громадян. У багатьох країнах відбувається глибока трансформація ринків праці, ці зміни тісно пов'язані з технологічним прогресом.

Проблема зайнятості ускладнюється тим, що змінилася і традиційна модель секторальної мобільності праці, і третинний сектор, який раніше приймав працівників, які витіснялися з продуктивних галузей, вже не в змозі виконувати цю роль [3]. Традиційна модель зайнятості, що забезпечує високі гарантії соціальних прав, проходить тривалий період трансформації, коли акцент був зроблений на розвиток так званого гнучкого ринку праці. Мета полягала в тому, щоб сприяти зростанню конкурентоспроможності та зниженню факторних витрат.

Сьогодні підвищується значимість таких напрямів соціально-економічної політики, як освіта та охорона здоров'я, оскільки вони, насамперед, визначають зростання індивідуального та сукупного людського капіталу, який у сучасному світі грає ключову роль у забезпеченні технологічної конкурентоспроможності, а отже, політичного суверенітету та людського благополуччя. І держава, націлена на загальний добробут, виступає як фундаментальний політичний інститут, без нього сучасне суспільство не може успішно розвиватись.

Одним із найглибших наслідків нового погляду на нерівність стала думка про те, що високий рівень нерівності обертається суспільству високими витратами, економічними, соціальними, політичними. Тому крайності соціальної нерівності необхідно подолати, щоб забезпечити ефективність та успішний розвиток. Ставка на те, що ринковий механізм сам по собі забезпечить ефективність, у тому числі соціальну ефективність, і інтереси суспільства, виявилася, як і слід було очікувати, неспроможною. А в результаті виявилася дискредитована соціальна держава, оскільки перестала виконувати цю важливу функцію, тому що диференціація доходів має тенденцію до зростання, посилюючи соціальні диспропорції, напруга та потенціал конфліктності.

Чим більше громадян турбує нерівність, тим вищий їх попит на політику перерозподілу, при цьому попит на таку політику через прогресивне оподаткування нижче там, де люди вважають, що бідність викликана головним чином відсутністю

особистих зусиль. Крім того, підтримка населенням конкретної політики залежить від того, чи сприймається ця політика як результативна і справедлива, а інформування суспільства про ефективність політики перерозподілу у контексті боротьби з нерівністю допомагає посилити її підтримку.

Незважаючи на занепокоєння у світі з приводу зростання соціальної нерівності, не можна вважати само собою зрозумілою суспільну підтримку політики, націленої на його скорочення. Щоб громадяни та влада були на одній хвилі, коли йдеться про політику скорочення нерівності та стимулювання соціальної мобільності, необхідно враховувати переваги соціальних груп і громадян щодо розробки конкретних заходів, які могли б більшою мірою розширювати їх можливості або приділяти більше уваги вирівнюванню результатів.

Криза моделі соціального розвитку в європейських країнах актуалізує питання про необхідність нового зростання соціальної держави в Україні. В той же час значне зростання нерівності показує, що ринок сам по собі, принаймні, у тому вигляді, в якому він існує, не може забезпечити нічого, що наближається до соціально-консенсусної моделі. Ден, зіставимо з тим, що було більше чотирьох десятиліть тому [1]. Соціальна діяльність держави в європейських країнах дедалі більше девальвується, підвищення добробуту для звичайних громадян, не кажучи про високі цілі створення справедливого суспільства, перетворюється у формальність.

Концепція владних ресурсів, згідно з якою політика держави визначається перевагами середнього класу, і вона повинна на них реагувати, не цілком відповідає характеру нинішньої трансформації суспільства. А розвиток країн ЄС в останній період свідчить, що державна соціально-економічна політика може розходитися зі здоровим глуздом та фактично вести до загострення внутрішніх протиріч та зростання соціальних конфліктів. Сьогодні через ускладнення суспільства, його відповідальність охоплює нові сфери. Це вже більше, ніж захист соціально-економічних прав та підтримка конкурентоспроможності, забезпечення економічної діяльності, враховуючи, що ці фактори багато в чому визначають зростання добробуту та соціальну атмосферу.

У контексті цього визнання необхідно переорієнтувати стратегії держави на забезпечення доступу до освіти, охорони здоров'я, житла та інших основних послуг для всіх верств суспільства. Це може включати в себе впровадження програм соціальної підтримки, розширення можливостей для отримання якісної освіти та медичної

допомоги, а також зменшення соціально-економічних бар'єрів для людей з низьким доходом. Такий підхід сприятиме зменшенню нерівності та підвищенню загального рівня життя всього суспільства.

Йдеться про те, щоб держава зосередилася на цій фундаментальній проблемі, вирішення якої визначає образ більш справедливого суспільства. Це означає, що потрібне посилення втручання держави у соціально-економічні процеси, що пов'язане з посиленням моніторингу та регулювання ринків [4]. Однак на цьому шляху виникає традиційне протиріччя між соціальним та економічними аспектами, характерне для подібної політико-економічної моделі. Сутність полягає в тому, що державі необхідно активно зосередитися на цій фундаментальній проблемі, оскільки вирішення неї визначає образ більш справедливого суспільства.

У контексті цього протиріччя виникає необхідність збалансувати соціальні та економічні інтереси, забезпечити підтримку найбільш уразливих груп суспільства, а водночас стимулювати економічний зріст і розвиток. Зазначене може вимагати розробки комплексних стратегій, які поєднують соціальні програми з економічними реформами, а також залучення громадськості та експертного середовища до процесу прийняття рішень. Такий підхід може допомогти подолати традиційні протиріччя та досягти більш справедливого розподілу ресурсів у суспільстві.

Стратегія держави на вирішенні фундаментальної проблеми соціальної нерівності вимагає посиленого втручання у соціально-економічні процеси, включаючи моніторинг і регулювання ринків. Проте, це може породжувати протиріччя між соціальними та економічними аспектами, що варто уважно балансувати. Необхідно забезпечити розвиток економіки та створення нових робочих місць, щоб підтримати соціальний прогрес. Важливо зберегти соціальні програми та заходи, спрямовані на підтримку найбільш вразливих верств населення, які можуть постраждати внаслідок економічних реформ.

Крім того, зовнішній тиск може виявитися через вплив міжнародних партнерів та організацій на внутрішні політичні та економічні реформи в Україні. Умови фінансової допомоги від міжнародних кредиторів часто включають у себе вимоги щодо проведення конкретних реформ, що можуть мати великий вплив на соціальну ситуацію та життя громадян України [2]. Такий зовнішній тиск підкреслює важливість збереження національного суверенітету та ефективного врегулювання зовнішніх впливів на внутрішні справи країни.

Зазначене вимагає серйозних заходів зі сторони державних органів для забезпечення соціальної справедливості та рівних можливостей для всіх громадян.

Необхідно активно працювати над вирішенням внутрішніх проблем, таких як боротьба з корупцією, підвищення рівня соціального захисту та забезпечення доступу до якісних освітніх та медичних послуг для всього населення. З іншого боку, рф продовжує війну та здійснює агресивну політику щодо України, включаючи військову агресію на сході країни та підтримку окупаційних режимів в анексованому Криму і окупованих територіях Донбасу та інших територій України. Це створює серйозні виклики для безпеки та стабільності в Україні та підкреслює необхідність єднання міжнародної спільноти для відстоювання суверенітету України.

Війна України з рф, яка триває вже роками, має серйозні наслідки для соціально-економічного стану країни та благополуччя українських громадян. Один із аспектів цієї війни полягає в агресивних діях рф у сфері енергоресурсів, що впливає на економіку та соціальний розвиток України. Агресивна політика у сфері енергетики сприяє економічній нестабільності, обмежує можливість розвитку європейських інвестицій в Україну та загострює соціальні проблеми. Міжнародна спільнота повинна активніше підтримувати Україну у відстоюванні її суверенітету та інтересів, щоб забезпечити стабільний соціально-економічний розвиток.

Висновки з проведеного дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Трансформація соціально-економічного розвитку європейських держав у контексті війни в Україні відображає складні виклики, з якими стикаються ці країни в сучасному світі. Проблеми суспільно-політичних трансформацій, такі як збільшення соціальної нерівності, економічна нестабільність та політичні напруги, посилюються через вплив війни на Україну та її громадян. Одним із основних викликів є підвищення готовності та реагування соціально-економічних систем на зовнішні загрози.

Зазначене вимагає не лише стабільного лідерства та ефективної державної політики, але й спроможності забезпечити соціальну справедливість та захист прав громадян у контексті військового конфлікту. Загалом, успішне подолання цих викликів вимагатиме спільних зусиль та співпраці як на внутрішньому, так і на міжнародному рівні, з метою забезпечення миру, стабільності та прогресу для всіх країн та їхніх

громадян. В перспективі варто було б розширити постановку питання та розглядати його в контексті трансформації суспільно-політичного міжна-

родного порядку, що могло б забезпечити «прорив» у благополучне майбутнє, засноване на справедливості та повазі.

REFERENCES:

1. Batoryhareieva, V.S. (2020). Osnovni napriamy protydii poshyrenniu dezinformatsii (na prykladi pandemii COVID-19) [The main directions of counteracting the spread of misinformation (on the example of the pandemic COVID-19)]. *Informatsiia i pravo – Information and law*, 2(33), 121-131 [in Ukrainian].
2. Vasyli'iev, O. S. (2014). Kontseptualizatsiia poniattia «derzhavna polityka»: suchasne rozuminnia [Conceptualization of the concept of "public policy": modern understanding]. *Derzhavne budivnytstvo – State building*, 1. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2014_1_7 [in Ukrainian].
3. Diehtiar, O.A. (2014). Derzhavne rehuliuвання rozvytku sotsial'noi sfery: kontseptual'ni zasady ta praktyka [State regulation of social sphere development: conceptual principles and practice]. Kharkiv: S.A.M. [in Ukrainian].
4. Kravchenko M.V. (2012), *Systema sotsial'noho zakhystu naseleण्या yak ob 'yekt derzhavnoyi polityky: metodolohiya ta praktyka* [The system of social protection as an object of state policy: methodology and practice], Monograph, Press Inform.-analit. ahentstvo, Kyiv, 451 p. [in Ukrainian]